

MUISTIO

Vapautuvien asumisen tuen -verkoston tapaaminen Rovaniemellä 30.II.– I.I2.2016

VAT-verkoston seminaarissa 30.II.16 Lapin yliopistolla oli paikalla nelisenkymmentä henkeä. Paikalla oli laajalti paikallisia, esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen, kunnan sosiaalitoimen ja A-klinikan sekä asumispalveluja tuotavien järjestöjen työntekijöitä. Pisimmän matkan takaa tulivat Kritsin työntekijät Helsingistä ja VAT-verkostolaiset eri puolilta maata. Aamu alkoi VAT-verkoston puheenjohtajan Markku Rautiaisen tervehdyksellä.

Ensimmäisen puheenvuoron käytti Pirkko Ollila Rovaniemen kaupungin tuetusta asumisesta. Asukkaat ovat yleensä päihdeongelman vuoksi erityistä asumisen tukea tarvitsevia ja noin neljänneksellä on vankilatausta. Pelkkä asunto ei riitä, vaan asumisen tuessa tarjotaan kokonaisvaltaista ja arkista tukea. Tarjotut asunnot ovat lähes poikkeuksetta päihdeettömiä. Seija Putkonen Rovaniemen Yhdyskuntaseuraamustoimistolta kertoi omassa puheenvuorossaan, että suurin osa vangeista vapautuu koevapauden kautta, jolloin asumisasiat on yleensä ehditty järjestää kuntoon. Vankilan erityisohjaajat järjestävät verkostotapaamisen Rovaniemeen vapautuville ja tämä toimii hyvin. Verkostossa on mukana tuettu asuminen, vankila ja yks-toimisto. Videoyhteyksiä käytetään paljon pitkien etäisyyksien vuoksi. Erityisen ongelmallisia tilanteita ovat ne, joissa asukas ei saa asuntoa luottotietojen menettämisen vuoksi tai koska on joutunut kunnassa ns. mustalle listalle aiempien häiriöiden vuoksi.

Pekka Matilainen, ViaDia Pirkanmaa ry:stä esiintyi videon välityksellä. Iso ongelma rikosseuraamustaustaisten asuttamisessa on ollut se, että vuokranantajat vaativat asukkaalta kotivakuutuksen, jonka saamisen luottotietojen puuttuminen kuitenkin estää. Pulmaan on kehitetty ratkaisuksi ns. huoneistoturvakauutus, eli on ympäristöministeriön lanseeraama uusi keino asuttamisen riskienhallintaan. Kyse on asunnon omistajan ottamasta vakuutuksesta, joka korvaa vuokralaisen aiheuttamat rikos- ja ilkivaltavahingot. Myös kunnalliset vuokra-asuntotoimijat ja järjestöt ovat päässeet mukaan vakuutuspilottiin, kunhan asukkaalle on tarjolla myös asumisen tukea. Tiedustelut: pekka.matilainen@viadia.fi.

Lounastauon jälkeen tutkija Teemu Kaskela, A-klinikkasäätiöltä puhui vankiloiden päihdekuntoutuksesta: 1990-luvulla alettiin aktiivisesti käynnistää päihdekuntoutusohjelmia ja kuntoutusmyönteinen ajattelu vahvistui. Ohjaajat kokevat päihdetyön vankilassa mielekkääksi, mutta kuntoutuksen resurssista kannettaan huolta. Vangit kokivat päihdeettömyyden helpommaksi kuntoutusosastolla kuin siviilissä. A-klinikkasäätiön ”Opioidikorvaushoidossa olevien sosiaalisen osallisuuden vahvistamisen kehittämishankkeen” kokemusasiantuntija Antti kertoi korvaushoitokokemuksistaan vankilassa haastattelunauhan välityksellä. Hänen mukaansa asenteet korvaushoitoa kohtaan ovat vankilassa muuta yhteiskuntaa tiukemmat, avovankilavaihtoehtoja on vähän ja hoito katkaistaan herkästi. Hänen kokemuksensa korvaushoitopotilaiden omasta osastosta olivat erittäin positiivisia. Keskustelussa nousi esiin mm. se miten rangaistusaika voitaisiin nykyistä paremmin hyödyntää päihdekuntoutukseen.

Erityisohjaaja Minttu Rautio Yli-Tornion vankilasta korosti puheenvuorossaan, että vankilassa tehtävän päihdekuntoutuksen tulee olla kokonaisvaltaista. Kuntoutuksen perusta on puheeksiotto ja motivointi. Päihdekuntoutus toteutuu pohjoisen vankiloissa erilaisina ohjelmina, yksilökeskusteluina ja päihdetestauksina. Lisäksi vankilan päihdetyötä on vankilan päihdeettömien arki, säännölliset ruokailut ja lepo yhdistettynä työtoimintaan tai opiskeluun. On erittäin tärkeää kiinnittää asiakas oman kotikunnan palveluihin valvotun koevapauden valmistelussa. Ylitornion vankilassa valvottua koevapautta valmistellaan verkostotyönä omaisten

ja kotikunnan viranomaisten kanssa. Verkostopalavereja asumisen asioissa järjestetään ennen vapautumista ja kaikille koitetaan löytää asunto.

Rovalan setlementin Johanna Puolakka Lapin nuorisoasemalta ja terveysneuvontapisteeltä kertoi nuorten päihdekuntoutuksesta ja terveys- ja sosiaalineuvonnasta ruiskuhuumeiden käyttäjille. Eri sektorien kesken tehtävä ennakoiva yhteistyö olisi tärkeää eli verkostoja tulisi koota aktiivisesti. Terveys- ja sosiaalineuvontaa huumeidenkäyttäjille on ollut Rovaniemellä vuodesta 2013 alkaen tarjolla ja kävijöitä on melko paljon väestömäärään suhteutettuna. Asiakkaat itse ovat innokkaita toiminnan kehittäjiä ja asiakaspalautteessa nousi positiivisena palautteena esiin se, että asiakkaat kokivat tulevansa kohdelluiksi ihmisinä eikä ”narkkareina”.

Hanna Heikkilä esitteli A-klinikan palveluita. A-klinikka tarjoaa monipuolista päihdekuntoutusta (myös päivystysluontoisesti) ja toteuttaa korvaushoidot. Haasteina rikostaustaisten asiakkaiden kohdalla on se, että harva sitoutuu hoitoon A-klinikalle rangaistuksen päätyttyä. Jos kuitenkin asiakkuus on alkanut jo ennen tuomiota, käynnit usein jatkuvat myös tuomion jälkeen. Vapautunut voi myös kokea päihdeteeman työstämisen turhaksi, jos ollut vankilassa päihdeetön pidempään. Ajo-oikeusasia herätti vilkasta keskustelua eri paikkakuntien käytännöistä, kun kävi ilmi, että Rovaniemellä A-klinikka ei tee ajo-oikeusarvioita vankeus/valvontarangaistusaikana.

Seminaarin viimeisen puheenvuoron käytti Anna Leppo Kriminaalihuollon tukisäätiöstä ja VAT-verkostosta. Hän esitteli verkostoyhteistyön hyviä käytäntöjä asunnottomuuden vähentämisessä. Kuopiossa verkostoyhteistyötä koordinoidaan yhdyskuntaseuraamustoimistosta käsin. Vankiloista ollaan aktiivisesti yhteydessä yhdyskuntaseuraamustoimistoon, kun lähikuukausien aikana on vapautumassa asunnon tarpeessa oleva vanki. Asunnon lisäksi työryhmässä pohditaan muita tuen tarpeita (esim. päihdekuntoutus). Kokouksissa on mukana asiakas ja tapauskohtaisesti Risen toimijoita, kunnan viranomaisia, kunnan vuokra-asuntoyhtiö ja esim. asumisen tukipalveluita tuottavia järjestöjä. Yhteistyömallia säännöllisine kokouksineen pidetään tehokkaana ja työaika säästävänä työskentelytapana.

VAT-tapaamisen toinen päivä 1.12. käynnistyi Rovaniemen yhdyskuntaseuraamustoimistolla, missä syvennettiin lähes 20 henkilön voimin edellispäivän keskusteluita. Erityisesti vankiloiden korvaushoito herätti vilkasta ajatusten vaihtoa. Osa keskustelijoista piti korvaushoitoon pääsyn kriteereitä siviilissä paikoin liian löysinä. Pohdittiin myös mm. sitä, että etenkin haittoja vähentävässä korvaushoidossa olevien on vaikea päästä eteenpäin elämässä, kun erällä paikkakunnilla TE-toimistotkin asettavat asiakkuuden ehdoksi kuntouttavan korvaushoidon. Kriminaaliasiamies Marjatta Kaurala huomautti, että korvaushoidossa oleminen ei sinänsä saisi vaikuttaa TE-toimiston palveluihin. Lisäksi keskusteltiin esim. asunnon saamisen vaikeuksista rikostaustaisten kohdalla, jotka ovat aiempien asumishäiriöiden vuoksi joutuneet kunnan vuokrataloyhtiön ”mustalle listalle”. Marjatta Kauralan kertoi, että eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan tällaisiakin tilanteita tulisi tarkastella yksilöllisesti ottaen huomioon asiakkaan sen hetkinen tilanne ja mahdollinen muutos parempaan.

Tutustuimme myös Rovalan Setlementti ry:n ylläpitämään nuorisoasema Romppuun ja terveysneuvontapiste Pomppuun. Kuulimme Johanna Puolakan kiinnostavan esittelyn nuorten kokonaisvaltaisesta ja asiakaslähtöisestä päihdekuntoutuksesta sekä terveysneuvontapisteen huumehaittojen vähentämiseen tähtäävästä toiminnasta. Lounaan jälkeen kuultiin lyhyt tietoisuus VAT-verkoston Yhdessä tukien – osaamista jakaen -hankkeen ensi vuodesta. Hankkeessa jatketaan vuonna 2017 hyvien kunta-Rise-järjestöt -yhteistyömallien kuvaamista, rakennetaan yhdyshenkilöverkostoa vapautumisen valmisteluun (erityisesti asumisen asiat) eri paikkakunnilla, laaditaan tiivis käsikirja rikosseuraamustaustaisten kanssa tehtävään asumissosiaaliseen työhön ja järjestetään VAT-tapaamisia.

